

BUTLLETÍ del GRUP d'ESTUDIS SITGETANS

Any XXXIX

Agost del 2014

Nº 150

El projecte frustrat d'una Ciutat Infantil i la *Casa-escuela Pueblo de Cuba* (Sitges 1938-1939)

Jordi Milà

En l'estretíssima relació que ha lligat Sitges amb l'illa de Cuba, i que ha configurat una part, urbanística i conceptual, de la vila, sempre es poden descobrir coses noves. I també en les relacions entre el poble espanyol i el cubà, que sovint pensem que només han anat en una direcció, quan, com veurem, tenen aspectes múltiples i variats.

Refugiats a Sitges

La Casa-escuela Pueblo de Cuba, una part de l'aportació de Sitges a les necessitats de la República durant la guerra, és un episodi poc coneguts de la seva història recent i formava part d'un projecte més ampli i ambiciós, que havia d'ocupar molts xalets, concretament 45, dels existents en aquells moments entre l'avinguda Sofia i Terramar, i acollir uns 1.350 nens refugiats, procedents del front i de les zones més afectades pels bombardeigs, entre altres també Barcelona.

Aquesta iniciativa, però, no era la primera que en aquest sentit es duia a terme a Sitges, sinó que venia a afegir-se a altres que s'havia implicat per a ajudar la gent que fugia de zones castigades pel conflicte. Així, Sitges havia acollit, des d'octubre del 1936, com estaven fent també altres llocs de la rereguarda, famílies de refugiats vingudes del front. Ho reflecteixen els dietaris de la Quima Caballol i de Bonaventura Julià –ambdós editats pel GES–. Sitges acollí amb esforç, però també amb solidaritat, famílies senceres originàries de zones assolades pel conflicte, sobretot de Madrid i del nord de la península, famílies que s'adaptaven amb la dificultat a la seva nova vida. Els nens, testimonis involuntaris i innocents del conflicte, s'incorporaren als nous grups escolars que començaven a funcionar: URSS, Mèxic o el Parvulari.

La relació entre sitgetans i refugiats no va ser idíl·lica ni exempta de conflictes de convivència. De conflictes, n'hi va haver en molts aspectes, però gai-rebé sempre amb un denominador comú, l'abastament de béns de primera necessitat, problema que s'intentà solucionar com

Can Vilella durant la guerra Civil
amb un grup d'alumnes de la colònia,
davant de la porta d'entrada

bonament es va poder. Inicialment va ser el mateix Consell Municipal el que decidí afrontar la problemàtica dels desplaçats per la guerra. A oferiments de caire individual o privat, s'afegiren els intents de creació i gestió directa d'alguns allotjaments, com can Planàs o l'hotel Subur. Però davant de les dificultats i complicacions del dia a dia i de l'esgotament a què arribà el poble l'estiu del 37, es decidí replantejar la qüestió dels refugiats, i s'optà per posar les instal·lacions disponibles a disposició d'institucions governamentals com el Ministerio de Instrucción Pública o el govern d'Euzkadi.

Amb la intervenció del govern d'Euzkadi, al col·lectiu inicial, de procedència heterogènia, s'afegí un de nou, procedent del País Basc, que fou el més nombrós del originaris d'un mateix lloc dels acollits a Sitges, i que va arribar a ser de gairebé 800 membres. Per al govern del País Basc, que era en aquells moments a Barcelona, els nens foren sempre una prioritat, i així, a més de les ja conegudes iniciatives d'evacuació internacional, el febrer de 1938 es signà entre l'ajuntament de Sitges i el govern d'Euzkadi un conveni pel qual se li llogaven les instal·lacions de l'hotel Sitges, de l'hotel Subur –que de fet ja ocupaven des de principis d'any–, de l'antic convent de les Mercedàries –un cop el Comitè de Milícies Antifeixistes havia estat dissolt i es podia disposar del local– i de fins a vuit xalets més, que sembla no arribaren a ser ocupats en la seva totalitat. El preu del lloguer era de 2.100 pessetes mensuals i el govern d'Euzkadi es comprometia a fer-se càrrec del personal, de les instal·lacions, de les reparacions i dels consums. De fet, de tot menys del pa.

El projecte ambiciós d'una Ciutat Infantil

El projecte de Ciutat Infantil es començà a gestar l'estiu del 1937, quan, amb la intenció de reorganitzar la situació dels refugiats a la vila, van viatjar a València uns delegats municipals per veure les cases-còl·lona allí instal·lades. El setembre es decidí posar fil a l'agulla d'acord amb una proposta de Ciutat Infantil que els havia fet arribar el Ministerio. I, finalment, el 22 de març de 1938 es va signar entre l'ajuntament de Sitges i el Ministerio de Instrucción Pública, un conveni pel qual es posarien a disposició del ministeri 45 xalets que podrien allotjar uns 1.350 nens refugiats. Si aquesta xifra hagués arribat a fer-se realitat, i s'hi afegeix, a més, els altres grups de refugiats –bascos, persones hostatjades en famílies particulars o passavolants que només feien a Sitges una breu estada i que mai no estigueren registrats– la xifra total de refugiats a Sitges hauria pogut superar els 3.000 individus. Una xifra difícilment assumible i que sobrepassava els màxims recomanats per les autoritats, que eren d'un 20% de la població existent abans de la guerra.

El primer de maig de 1938, el projecte es va anunciar

Membret de la Casa-escuela Pueblo de Cuba

públicament en un acte al teatre Prado –en aquells dies Casa del Pueblo–, en presència de Joan Puig Elies, subsecretari d'Instrucció Pública. I al dia següent se'n va fer ressò la premsa. L'ajuntament havia de posar a disposició del Ministerio 45 cases per a colònies escolars i altres serveis del ministeri i aquest pagaria un preu convingut, a més d'encarregar-se de la construcció integral del desitjat Grup Escolar. El 4 d'abril s'entregaren els 10 primers xalets, dels 45 que es preveia que s'havien de traspasar, entre ells can Vilella, i el 28 d'abril 15 més. Dels altres 20 ja no se'n va parlar, o almenys no n'hi ha constància. El fet que els xalets ja estiguessin ocupats va complicar l'operació i l'ajuntament va reclamar reiteradament i infructuosament que els ocupants els desallotgessin. Curiosament, fins i tot un dels requerits va ser Bertran de Quintana, el jutge encarregat d'investigar els cementiris clandestins de Sitges, a qui es va demanar que desallotgés algun dels tres xalets que s'havien ocupat en el seu nom. I el mateix va passar amb càrrecs militars del campament d'instrucció situat a l'autòdrom.

Parlant d'aquest projecte de Ciutat Infantil, cal fer notar que es tractava d'un projecte important i que la intenció era que perdurés en el temps. Es pretenia que, un cop acabada la guerra, quedés permanentment a Sitges un grup d'unes 10 cases en les quals s'oferís a la comunitat escolar la possibilitat de gaudir, de manera fixa i regular, d'unes colònies. La quantitat que havia de rebre l'ajuntament per la cessió, 80.000 pessetes, feien la operació força atractiva en uns moments en què els problemes d'abastament ho alteraven tot. I cal afegir la contribució del govern basc i la possibilitat d'afegir-hi altres instal·lacions, com per exemple el xalet Los Arcos. Finalment, no es pot excloure un motiu no esmentat explícitament però que, en la trista lògica de la guerra, cal tenir present: la Ciutat Infantil i el proper hospital de sang de Terramar podien contribuir a fer que Sitges deixés de ser objectiu militar i s'evitessin els temuts bombardeigs, fet que, evidentment, no es va aconseguir.

El Ministerio de Instrucción Pública, que ara podia disposar, com s'havia pactat, de les cases, es va posar d'a-

cord amb les organitzacions d'ajuda a la infància de la Generalitat, que era la que es feia càrrec del sou dels mestres i cuidadors, i amb organismes internacionals de protecció dels infants per anar-les cedint a diferents institucions, sovint finançades des de l'estranger, que les demanaven per atendre els infants refugiats. Així doncs, es van anar cedint cases a organitzacions dependents de la Generalitat i a altres estrangeres com la cubana Asociación de Auxilio al Niño de Pueblo Español (AANPE) o la Foster Parent's Plan.

Es va cedir a l'AANPE can Vilella –l'edifici que en els anys 1960 i posteriors es coneixeria com a Residència Helvètica–, al passeig Marítim, on va instal·lar la seva Casa-escuela Pueblo de Cuba. A can Fradera hi va haver la Colònia Santiago Rusinyol, i altres exemples són el Parvulario Asturias, o les colònies de la Foster Parent's Plan. Totes aquestes colònies eren independents, però mantenien relacions, confraternitzaven, compartien béns utilitzables –com és el cas del òmnibus cubà– i feien actes festius i diversions conjuntes. Fins i tot, en algun cas, nens que feien amistat amb nens d'altres institucions sol·licitaven, i se'ls concedia, canviar d'institució d'acollida. Encara que algunes d'aquestes colònies ja funcionaven anteriorment, foren inaugurades oficialment el 31 de maig del 1938, amb la visita de Segundo Blanco, ministre d'Instrucción Pública, Joan Puig Elies, subsecretari, Ester Antich, directora general de primera ensenyança i presidenta del Consejo Nacional de la Infancia Evacuada, i altres autoritats.

Fou una incipient Ciutat Infantil de Sitges, nascuda amb la voluntat de donar aixopluc, seguretat i educació a nens arribats del front o colpits per la guerra, i educar-los, cal no oblidar-ho, d'acord amb la mentalitat de l'escola republicana: laïcitat, coeducació, unificació docent i escola activa, en la qual la platja i la natura, en general, tenien un paper molt important. En aquesta Ciutat Infantil hi hagué una figura avui oblidada, el mestre asturià Luís Huerta Naves, que fou el director de les colònies i delegat a Sitges del Consejo Nacional de la Infancia Evacuada, del Ministerio de Instrucción Pública. Màxim responsable de tot el que feia referència a les colònies, Luís Huerta, mestre catòlic, home d'ordre, però declaradament republicà i renovador, fou un pedagog brillant, amb gran experiència i home molt estimat per tothom que el conegué. Tant ell com la seva dona, també mestre, es desviviren per aquells nens que sovint estaven lluny de la seva família, si és que no l'havien perdut. Per a molts d'aquells nens, en Luís, els altres mestres i els companys de la colònia eren la seva vertadera família.

La Casa-escuela Pueblo de Cuba

L'AANPE, una entitat cívica fundada a l'Havana el febrer de 1937, havia dut a terme diferents accions per

Rosa Pastora Leclerc amb una àvia i el seu nét durant la guerra Civil espanyola

recaptar diners i béns d'ús quotidià i enviar-los a l'Espanya republicana per a ajudar la infància. Malgrat la fèrria oposició del govern cubà del moment, la organització fou tot un èxit i aconseguí cohesionar en un treball comú gent d'ideologies ben diferents. Des de Cuba es van fer remeses de diners i d'objectes com roba, sabates, llet en pols, material escolar, etc. Però el més important de l'ajuda proporcionada per l'AANPE a l'Espanya republicana fou la decisió d'instal·lar una casa-residència en la qual hi hagués nens que, lluny de la primera línia del front, poguessin ser educats i créixer amb normalitat. S'encarregà la feina sobre el terreny a la mestra i pedagoga Rosa Pastora Leclerc, que va considerar-la com un repte personal. Rosa Pastora, que tenia ja 50 anys i una llarga trajectòria en l'àmbit educacional, s'involucrà de tal manera en aquella projecte que n'esdevingué l'anima. Vingué a Espanya a buscar una casa adequada i, finalment, a través del Ministerio de Instrucción Pública, la trobà a can Vilella, a Sitges, a la vora del mar.

Can Vilella acollí, a partir de maig de 1938, una quantitat d'entre 50 i 75 nens, de 4 a 16 anys, vinguts tant del front de guerra com de ciutats assolades pels bombardeigs, o bé d'altres centres de refugiats col·lapsats. Molts d'ells tenien els seus pares lluitant al front o la família en

perill per la imminència de l'avanç franquista. Aquests van ser els nens que van rebre a Sitges una educació i una alimentació adequada, i també roba i altres elements educatius.

Rosa Pastora Leclerc va buscar recursos arreu on va poder i, amb la seva dedicació, can Vilella es va convertir en un centre d'acolliment i educatiu de referència. Era visitada per soldats de l'exèrcit vinguts del front portant joguines, per diferents col·lectius solidaris de Barcelona i per grups de mestres que volien veure una casa-residència exemplar. Les cartes que enviava Rosa Pastora a Cuba, que eren difoses per la premsa cubana i per la ràdio, on l'AANPE disposava d'un programa setmanal, explicaven les dificultats del dia a dia, les dramàtiques situacions que havien viscut aquells nens, però també la il·lusió i l'empenta amb què ella realitzava la seva tasca.

Malgrat tot, la vida a la colònia era plàcida i s'hi gaudia d'una tranquil·litat poc comuna en aquells dies. Les activitats que s'hi feien mantenien els nens ocupats i aprenent. Descobrien un entorn nou, la platja, que molts d'ells no havien conegut mai. Amb l'ajuda del poble cubà arribaren a gaudir d'un òmnibus per a fer desplaçaments, òmnibus que van compartir amb les altres colònies. Els mestres els movien a fer redaccions sobre la realitat que els envoltava, de manera que escrivien sobre el que havien viscut i sobre com els agradaria que fos el futur. Explicaven, per exemple, l'angoixa i el sofriment que els suposava la visió d'un avió, avió que els rememorava els bombardeigs que molts havien patit. I també com esperaven, segons ells, que un cop acabada la guerra tot tornés a una idíl·lica normalitat amb la seva família.

Malgrat tants esforços, tot acabà precipitadament el 16 de gener de 1939, quan, davant de l'imparable avanç de l'exèrcit franquista, uns camions enviats per la Generalitat arribaren a Sitges a la fosca de la nit, per a emportar-se tots els nens refugiats a Sitges, fos quina fos la institució que els acollia.

La dramàtica situació que visqueren els nens aquella nit i els dies següents, és una mostra de l'horror d'aquella guerra. Els nens van ser dispersats i separats en diferents grups, i després d'aquesta dramàtica diàspora van haver de marxar cap a les comarques pirinenques, fins que van aconseguir travessar la frontera el 29 de gener. Molts d'ells van fer tot el viatge a peu, portant a sobre les seves poques pertinences i sense els seus mestres, obligats a restar en terra catalana. Rosa Pastora, que es trobava en aquells dies a Cuba recaptant fons per a l'organització, va viatjar pel sud de França i per Bèlgica buscant-los desesperadament. Inicialment, foren acollits, a França i després a Bèlgica, per simpatitzants de les organitzacions que els cuidaven. Després, i un cop frustrat l'intent de

Can Vilella en l'actualitat

Rosa Pastora Leclerc de portar-los a Cuba, a causa de la negativa expressa del govern cubà, van ser o bé acceptats definitivament per les famílies d'acollida o bé repatriats a una Espanya que els esperava per purgar-los dels seus pecats capitals.

Aquells nens, però, guardaren sempre al seu cor, i així ho expliquen en alguna carta, un desig: anar a Cuba amb la seva madrinta, que era com coneixien Rosa Pastora Leclerc. Des de Bèlgica, alguns dels nens enviaren cartes a Rosa Pastora explicant com havien viscut aquelles tristes jornades camí de l'exili. Son cartes esgarrifoses i alhora tendres. Alguna d'elles va ser publicada a la premsa cubana, com la del nen Francisco Izquierdo, orfe i separat de les seves germanes petites, que el març del 1939 escrivia:

Madrinta, si por casualidad fuéramos a Cuba, podría hacerme este favor tan amoroso de traerme a mis hermanas, las pequeñas, porque mi madre antes de evacuar me dijo que no las dejara de mi mano y ahora no sé donde paran y yo estoy triste por no tenerlas a mi lado.

Les notícies que arribaren a l'illa cubana de la colònia Casa-escuela Pueblo de Cuba, de Sitges, i la solidaritat que van promoure en el poble cubà, va fer que la compromesa intel·lectualitat cubana d'aquells anys 30 unís el nom de Sitges a valors com la lluita per la llibertat, la dignitat i la resistència davant el feixisme, com digué la periodista i escriptora Berta Arocena en un article publicat a la prestigiosa revista Bohemia, titulat *Por el cielo de Sitges ha pasado un avión*. Tant de bo que seguim fent honor a aquesta idea que de la nostra vila va tenir una terra tan especial i estimada per Sitges com és Cuba.

Can Salamó de la Ribera i l'arc del carrer de Sant Pere

Àngels Jordà i Alsina

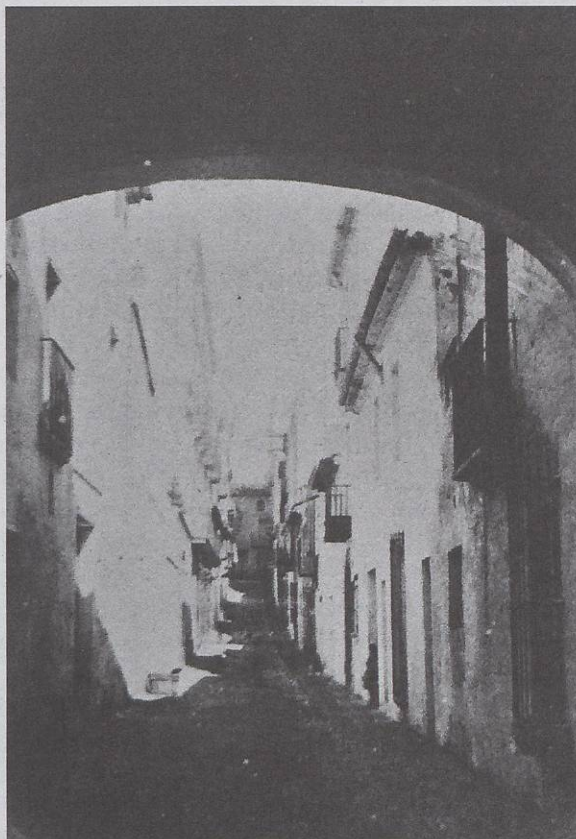
L'any 1716, el carrer de Sant Pere no existia. El final de l'actual carrer, tocant a mar, estava ocupat per la casa de la família Salamó i Guimerà. La Ribera de Mar, situada extramurs de la vila, pertanyia a la partida de les Parellades¹ i es coneixia amb aquest nom perquè la platja pràcticament tocava les cases. El tram comprès, aproximadament, entre can Falç i el carrer del Bonaire era el barri dels boters, i ho fou fins que, amb l'expansió del negoci pel lliure comerç amb Amèrica, aquesta indústria es traslladà al carrer de sant Salvador,² passada la Bassa-Rodona.

Roig i Raventós al *Sitges dels nostres avis* descriu l'activitat dels boters amb les següents paraules: "La indústria dels boters fou la més simpàtica de Sitges i la que portà més encís a la platja, ...la bastida de castells de fusta a la platja, que esbandien sentors agradoses, de roure i castanyer; la construcció de bótes escampant cops plens de sonoritat... i l'aspecte agradós de la fusta polimentada amb la ganiveta i el ribot".³

Encara que Roig es refereix a un període posterior, de ben segur que l'ambient al barri dels boters de començaments del XVIII devia ser força similar. Pere Salamó, un dels boters de la Ribera, estava casat amb Emerenciana Guimerà i Rossell,⁴ i l'any 1716 tenia dos fills, Pere i Josep i quatre filles, Teresa, Emerenciana, Maria i Gertrudis. L'any 1680, la casa dels Salamó era propietat de Joan Falç de Mar i, segons el capbreu d'aquesta data, abans hi havien hagut horts.⁵

Al cadastre de 1716,⁶ Pere Salamó declarava mig jornal de vinya negra de primera qualitat a Miralpeix i la vivenda familiar de la Ribera. La casa, per la qual tribuava divuit sous,⁷ devia ser una construcció senzilla, situada a tocar de la platja, com a molt de dues plantes, semblant a les representades en els olis dels pintors luministes, Roig i Soler o Batlle i Amell. La part de darrere de la casa donava a un camp sembrat de cereals, propietat de Josep Robert i Falç, fuster del carrer d'en Tacó.⁸

L'hereu de Pere Salamó fou el seu fill, també Pere, casat el 24 d'agost de 1728⁹ amb Caterina, filla de Cristòfol Duran i Font, mariner del carrer de la Carreta, i de Magdalena Goguè i Fàbregas, i en segones núpcies amb Maria Llopis.¹⁰ Pere Salamó i Guimerà, d'ofici mariner, va ser el darrer propietari de can Salamó de la Ribera, ja que a mitjans del segle XVIII la casa fou

El carrer de Sant Pere amb el seu arc cap a 1875

enderrocada per donar sortida al carrer de Sant Pere.

L'any 1716, vivia al carrer de la Carreta Francesc Roig, natural de Ribes, boter, que "exerceix la major part en son ofici" i estava casat amb Madrona Benaprès i Llopis.¹¹ Era propietari de diverses finques rústiques i urbanes, algunes heretades del seu sogre, Joan Benaprès i Supervilla. A la Ribera tenia dues cases amb botiga, és a dir magatzem, veïnes de can Salamó.¹² El seu fill i hereu, Pere Roig i Benaprès, boter, s'adreçà l'any 1750¹³ a l'ajuntament exposant que "el suplicante está en trato, y pretende comprar a Josep Robert labrador de dicha villa la mitad de aquel campo que el dicho Robert tiene y posehe en la partida llamada las Parelladas, de tinensa todo el campo de un jornal poco más o menos, para el fin de fabricar en todo dicho campo una calle nueva", i demanava permís municipal per a "fabricar y edificar un porcho ensima de la casa de Pedro Salamó, cuya casa,

veniendo el dicho caso, se habrá de demoler". Roig argumenta la seva petició amb les següents paraules: "cuyo porcho no servirá en ningun perjuicio a dicha calle nuevamente fabricada, antes bien será el adorno de la misma calle, pues en tiempo de lluvia y por el calor pueden los moradores refugiarse baxo dicho porcho".

L'ajuntament, davant de tantes excel·lències, li atorgà la llicència sol·licitada, "ab lo ben entès que dit porcho o arch que se ha de fer, tinga de alt al mitg de dit arch vint y tres pams".¹⁴ Al vespre, els Roig tenien obligació d'encendre una llumenera per a il·luminar l'arc.¹⁵ Un cop comprat el camp d'en Robert, Roig i Benaprès va obrir el carrer, posant-li el nom de Sant Pere, en honor del seu patronímic. Can Salamó fou enderrocat per construir el porxo i a sobre del porxo s'aixecà un pis que ampliava la vivenda de la família Roig.¹⁶ A més, en Roig degué haver arribat a alguna mena d'acord de compra, o potser de permuta, amb Salamó, ja que al padró de 1824¹⁷ trobem que els hereus de can Salamó vivien al carrer de Sant Pere.

La casa amb porxo de la Ribera, que en el segle XIX era coneguda com can Portacreu,¹⁸ fou la vivenda familiar dels successius hereus de Pere Roig i Benaprès, fins que l'any 1881,¹⁹ l'ajuntament, considerant que el porxo "se halla en contra el ornato y comodidad de los vecinos de dicha calle y del público en general", acordà ordenar a l'aleshores propietari, Marià Roig i Labrós (c 1819-1891), farmacèutic, l'enderroc de "dicha boveda al objeto de que dentro el menor tiempo posible desaparezca aquel signo de atraso y falta de buen gusto que afea en sumo grado tan concurrida calle".

Un segle i escaig després de la seva construcció, doncs, l'arc havia passat de ser un motiu d'orgull per al carrer de Sant Pere, a ser causa de soroll, brutícia i tota mena de molèsties. Un endimari que ningú no volia, llevat, naturalment, del seu propietari, fet comprensible, ja que amb l'enderroc del porxo perdia un bon tros de casa. Per això, Roig i Labrós el va defensar amb unghes i dents, presentant recursos, peritatges i apel·lacions que de res no van servir, ja que el dia 30 de maig de l'any 1883,²⁰ l'ajuntament li envià un requeriment "para que dentro el termino del 3º dia disponga proceder al derribo de la repetida boveda... [i] si transcurrido el termino prefijado no cumple dicho señor Roig lo prevenido, se procederá por este ayuntamiento a cumplimentarlo a sus costas".

Marià Roig i Labrós no va complir el mandat municipal i el porxo fou enderrocat per la brigada municipal sota la supervisió del mestre d'obres, i aleshores secretari municipal, Jaume Sunyer i Juncosa (Vilanova i la Geltrú 1839 - Sitges 1918).²¹ La desaparició de l'arc del carrer de Sant Pere no va acabar amb el problema, ja que els germans Roig i Labrós, primer Marià Roig i després Ignasi Roig, varen continuar litigant contra l'ajuntament de Sitges fins a començaments del segle XX per a obtenir una indemnització.²²

Notes

¹ El 1716 la partida de les Parellades corresponia aproximadament a les terres de l'hort Can Falç i també a les limitades a l'O per la Bassarodona, al N pel carrer de les Parellades i al S per la Ribera

² IGNASI Me MUNTANER I PASQUAL: *Els noms de lloc del terme de Sitges i de les terres veïnes*, GES 1986 p. 149: "Nom que tingué, sembla que des de meitat del segle XIX, el tros de passeig de la Ribera, comprès entre el carrer de la Bassa-Rodona i l'avinguda Sofia"

³ EMERENCIÀ ROIG I RAVENTÓS: *Sitges dels nostres avis*, GES1994, p. 109

⁴ APS. *Llibre Desposoris 1641-1723*. 06-XI-1696. p. 124 v: Casament de Pere Salamó, fill d'Antoni i de Magdalena, amb Emerenciana Guimerà i Rossell, filla de Josep i de Mariangela

⁵ AHS. *Capbreu 1680* p. 215 v: Propietat de Joan Falç de mar, "in vico de mar als Parelladas... antea erant hortum" que afrontava a l'E amb Sebastià Oliver, al S amb la platja de mar, a l'O amb Josep Llopis i al N amb Gaspar Robert,

⁶ AHS. *Cadastrre 1716*: Casa situada a la Ribera de mar propietat de Pere Salamó, boter, que afrontava a l'E amb Sebastià Oliver, pescador, al S amb la platja de mar, a l'O amb Francesc Roig, boter del carrer de la Carreta i al N amb Josep Robert i Falç, fuster del carrer d'en Tacó (abans Gaspar Robert).

⁷ 20 sous equivalien a una lliura

⁸ AHS. *Cadastrre 1716*: Josep Robert i Falç, fuster del carrer d'en Tacó, tributava per un jornal de terra campa de primera qualitat a la partida de les Parellades

⁹ APS. *Llibre Desposoris 1723-1766* p. 21 v

¹⁰ APS. *Llibre Òbits 1754-1763*. 18-I-1759 p. 136: Funeral de Pere Salamó, mariner, vidu de Caterina Duran i casat en segones núpcies amb Maria Llopis

¹¹ APS. *Llibre Desposoris 1641-1723*. 27-XI-1703 p. 138: Casament de Francesc Roig, fill de Pere i Caterina, amb Madrona Benaprès i Llopis, filla de Joan i Maria

¹² AHS. *Cadastrre 1716*: Casa amb botiga (magatzem) situada a la Ribera de Mar propietat de Francesc Roig, boter del carrer de la Carreta, que afrontava a l'E amb Pere Salamó, boter, al S amb la platja de mar, a l'O amb altres honors de Francesc Roig, i al N amb Josep Robert i Falç, fuster del carrer d'en Tacó. I també: Casa amb botiga (magatzem) situada a la Ribera de Mar propietat de Francesc Roig, boter del carrer de la Carreta, que afrontava a l'E amb altres honors de Francesc Roig, al S amb la platja de mar, a l'O amb Francesc Massó i Rodés, pescador, i al N amb Josep Robert i Falç, fuster del carrer d'en Tacó.

¹³ AHS. *Manual de Deliberacions del Comú de la Vila de Sitges, 1748-1755*. 17-VIII-1750, p. 13 v

¹⁴ Un pam era una mida equivalent a 19,43 centímetres

¹⁵ AHS. *Llicències d'Obres a Particulars*. N° 1/1812: Requeriment per encendre la llumenera de l'arc del carrer de sant Pere

¹⁶ AHS. *Any 1883 [i successius]*: Expediente referente al arco de la calle S.Pedro. Policia Urbana, n° 141/1884: "derribo de la boveda con el piso alto que sostenia, situada sobre la calle de san Pedro"

¹⁷ AHS. *Padró 1824*: Al carrer de Sant Pere, viuen Joan i Isidre Carbonell i Llopis, fills de Joan Carbonell i Salamó, nét de Pere Salamó i Guimerà

¹⁸ VINYET PANYELLA: *Recull de motius de la vila de Sitges (segles XVI-XX)*, GES 1987, p. 38

¹⁹ AHS. *Llibre Actes Municipals, 1881-1884*. 21-XI-1881, p. 69 v

²⁰ AHS. *Llibre Actes Municipals, 1881-1884*. 30-V-1883, p. 28

²¹ AHS. *Any 1883 [i successius]*. Expediente referente al arco de la calle S.Pedro. Policia Urbana, n° 141/1884: "los operarios del municipio procedieron inmediatamente bajo la dirección del maestro de obras D. Jaime Suñe a la demolición del puente de la calle de San Pedro".

AHS. *Plans d'ordenació i urbanització*, Informe sobre los incidentes ocurridos en el derribo del arco o puente de la calle de San Pedro (document sense data)

²² *Eco de Sitges* 04-I-1903, n° 871

Les plaques del Saló de Sessions de l'Ajuntament de Sitges (I)

Ignasi Mª Muntaner

En ocasió de col·locar-se al saló de Plens de l'ajuntament la placa amb el nom de David Jou i Andreu fill predilecte de Sitges, m'ha semblat interessant fer un repàs de les plaques que hi ha a la sala i intentar refer la seva història.

El primer a qui es va donar el títol de fill adoptiu de Sitges va ser Víctor Balaguer el 23 de setembre de 1880,¹ i un any després, el 9 de desembre de 1881, se li va donar al vilanoví Francesc Gumà, el que va portar el ferrocarril a Vilanova i Sitges. Al saló de Plens no es van col·locar plaques amb els seus noms, perquè en aquell temps no era costum, sinó que només van rebre un pergamí en què constava el seu nomenament.

Després d'ells va rebre la mateixa distinció Luís Antúnez Monzón, governador civil de Barcelona.² Luís Antúnez havia ajudat Sitges a aconseguir de l'estat permís per a convertir el castell en casa de la Vila i va pagar, amb els seus diners, un pis dalt de l'edifici de l'hospital de Sant Joan al costat del mar, perquè s'hi fes una sala per a malalts infecciosos. El 19 de setembre de 1887, l'ajuntament va donar a aquesta sala el nom de sala Antúnez i el 26 de setembre de 1887 el va nomenar fill adoptiu de Sitges. Nomenament que va fer constar en una placa de plata que li va ser lliurada el 19 de gener de 1888.

El següent fill adoptiu va ser Antoni Ferratges de Mesa.³ Nascut a Santiago de Cuba l'any 1839, va passar una part de la seva joventut a Sitges, a on venia amb freqüència. A Madrid treballà en el ministeri d'Economia, fou diputat i senador i el 1886 se li concedí el títol de marquès de Mont-roig, població tarragonina on tenia propietats. Des del seus càrrecs, ajudà Sitges sempre que va poder i l'ajuntament el nomenà, el 16 de maig de 1894, fill adoptiu, distinció a la qual correspongué obtenir per a l'ajuntament de Sitges, el 5 de juny de 1894, el títol d'Il·lustríssim.

La següent persona honorada va ser Josep Vidal i Martí (Sitges 1829-1897). Alcalde de l'1 de juliol de 1885 a l'1 de gener de 1890, va aconseguir durant el seu mandat, entre altres actuacions, que l'estat cedís a la vila la propietat del castell. Va morir el 10 de febrer de 1897 i dos dies després, el 12 de febrer, l'ajuntament va decidir posar a la sala de plens una placa amb el seu nom, si bé sense nomenar-lo fill predilecte.⁴ És, per tant, el primer dels que tenen el seu nom en una placa a la sala de plens sense haver esta nomenats ni fill predilecte ni

Víctor Balaguer

adoptiu, en contra del que es creu generalment, que tots el que hi tenen placa ho són.

Tres anys més tard l'honor correspongué al doctor Robert. El doctor Bartomeu Robert i Yarzàbal, de la família Robert de Campdàsens, va néixer a Tampico (Mèxic) l'any 1842. Amb cinc anys va venir a Sitges, on va créixer. Va aconseguir el títol de metge i el 14 de març de 1899 va ser fet alcalde de Barcelona. El 25 d'agost de 1899 l'ajuntament de Sitges el nomenà fill predilecte de la vila.⁵ És un nomenament fet amb una certa amplitud de criteri, perquè el doctor Robert no havia nascut a Sitges i per tant hauria hagut de ser nomenat fill adoptiu i no predilecte.

En agraïment, el doctor Robert va pagar la decoració del saló de plens de l'ajuntament, que és la decoració que encara hi ha avui. El saló es va inaugurar el 24 d'agost de 1900, festa major, i en la paret que hi ha al costat de la porta d'entrada, es va posar un retrat del doctor, fet per Arcadi Mas i Fondevila, i, a sota, una placa amb el text: "Al senyor doctor don / Bartomeu Robert Yarzàbal, / metge eminent, ciutadà honorable, patrici fervorós, / l'il·lustríssim ajuntament, / agrahint al Fill Predilecte de Sitges la decoració d' / aquesta sala de sessions, li dedica són homenatge. / XXV agost MCM".⁶

Poc abans, el 10 de juliol de 1900, l'ajuntament havia

pres un acord pel qual es decidia que en endavant es procedís a "la construcción y grabado de lápidas destinadas a perpetuar en este salón de sesiones el nombre de aquellas personalidades merecedoras del tributo de Sitges",⁷ sense precisar que haguessin de ser fills adoptius o predilectes. Només calia que haguessin estat benefactors de la vila. Aquest va ser el cas del doctor Gaietà Benaprès i Mestre, metge molt estimat a la població, sempre preocupat pel progrés de la vila, de la qual va ser alcalde (1902-1903). Va morir el 6 de gener de 1907, i el 30 de maig de 1912 el consistori acordà gravar el seu nom "en una de las lápidas de mármol que deben figurar en el salón de sesiones" (Eco 2.VI.1912 p 2). En aquell moment, però, l'acord no es va complir.

L'acord de nomenar Santiago Rusinyol fill adoptiu es va prendre, amb aprovació de tothom, el 22 de gener de 1913,⁸ i encara que es va parlar d'"extender el acuerdo en artístico pergamino", Bonaventura Julià va defensar que "estaría mucho más apropiado el título en lápida de hierro forjado". Es va resoldre acceptar aquesta proposta, però el 30 d'abril de 1913 es decidí "que se extendiera en una plancha de cobre repujado".⁹ La placa li va ser lliurada el 5 de juliol de 1914¹⁰ i es va posar al despatx de Rusinyol, al Cau Ferrat

Després vingué el nomenament de Charles Deering. Eren els anys en què les relacions entre Sitges i Deering eren plàcides. El 16 de desembre de 1915, l'ajuntament acordà, en compliment d'una moció que s'havia presentat l'11 de novembre de 1915, que demanava que Deering fos homenatjat adequadament, que la millor manera de fer-ho era nomenar-lo fill adoptiu, fer un artístic pergamí on constés el nomenament i que el seu nom fos gravat en una placa de marbre posada al saló de Plens.¹¹ L'artista encarregat de fer la placa va ser Josep Llimona, però una malaltia li va impedir complir l'encàrrec i els mesos anaven passant. Llavors es va decidir que, en la festa major, el 23 d'agost de 1916, almenys s'ensenyaria a Deering el model, diu que en "pasta" però probablement en argila,

Charles Deering

de la placa que havia de fer Josep Llimona. Aquest model va arribar en cotxe, només "momentos antes de la hora señalada para el homenaje", però es va poder ensenyar a temps al mecenes americà.¹² A la làpida hi havia una "desnuda beldad" i la inscripció "La villa de Sitges a su Hijo Adoptivo Excmo. S. D. Carlos Deering, Gran Cruz de Alfonso XII. 23 agosto 1916". Actuant com a portaveu de Deering, Miquel Utrillo va pronunciar unes paraules d'agraïment.

Notes

¹ Eco 2.IX.1917 p 2

² Eco 9.X.1887 p 2, id 2.IX.1917 p 2.

³ Actes de l'Ajuntament 16.V.1894, Eco 20.V.1894 p 2, id 2 IX.1917 p 2.

⁴ Eco 14.II.1897 p 2, id 2.IX.1917 p 2

⁵ Eco 27.VIII.1899 p 3

⁶ Eco 2.IX.1900 p 2.

⁷ Eco 2.IX.1917 p 1

⁸ Eco 26.I.1913 p 1

⁹ Eco 4.V.1913 p 2

¹⁰ Eco 12.VII.1914 p 2

¹¹ Eco 19.XII.1915 p 2.

¹² Eco 27.VIII.1916 p 1.

EL GRUP D'ESTUDIS SITGETANS

TREBALLA DES DE FA MÉS DE TRENTA-CINC ANYS
PER LA CULTURA SITGETANA

SI VOLS AJUDAR-LO, FES-TE'N SOCI